

„Don Juani“ lavastus RAT „Estonias“

5. IX 1952

„Simpja Vasar“ № 36

Käesoleva teatrihooaja avas RAT „Estonia“ W. A. Mozarti ooperiga „Don Juan“ Stalini preemia laureaadi, Vene NFSV teenelise kunstniku A. Vineri lavastuses.

Oma lühikese eluea jooksul on Mozart (ta elas kõigest 36-aastaseks) loonud otse hämmastavalt palju suurepäraseid teoseid kõige mitmekesisemates muusikanrudes. Tema teoseist — ooperitest, sümfooniatest, kontsertidest, kvartettidest, lauludest jne. — õhkub palju aktiivsust, päikesepaistelisi meeleolusid, julget elujaatamist, mis rõõmustab ja haarab ka tänapäeval. Mozarti loomingu paremiku hulka kuuluvad tema geniaalsed ooperid „Figaro pulm“, „Võluflööt“ ja „Don Juan“, mis juba rohkem kui poolteistsada aastat püsivad ooperilavadel.

Ooper „Don Juan“ (loodud 1787. aastal) on tugev, realistlik karakterite draama. Surematuks on ooperi teinud sügav ja humaanne põhiidee — pahe ja kuritöö hukkamõistmine, mis on selles teoses ühendatud tegelaste iseloomude realistliku muusikalise kujutamise, sündmustiku tõepärase arendamisega. Tõsi küll, ooperisse on sisse toodud ka fantastikat (Komtuuri vaim), kuid Mozart käsitleb seda niisama loomulikult, nagu see on omane rahvaloomingule: surma ja kättemaksu sümbolina.

Enne Mozartit eksisteerisid kõrvuti olustikuline, lõbus ning rahvalik koomiline ooper („opera buffa“) ja teisest küljest nn. „tõsine ooper“ („opera seria“), milles käsitleti peamiselt suuri ja ülevaid, kuid eluvõõraid tundeid ning

kirgi. Mozart tegi julge novaatorliku sammu ühendades mõlemad ooperiliigid. Sellega muutusid tema ooperid tunduvalt rahvalikumaks, neis hakkasid kõlama rahvamuusika elustavad meloodiad.

„Don Juanis“ ühendab Mozart otse shakespeare'likult traagilise ja koomilise, mitmesugused vastandlikud olukorrad, tegelaste iseloomude kontrastsed jooned. Ooperi tegevus on äärmiselt dünaamiline, see areneb nagu mitmes plaanis ühtaegu, üks kontrast asendub teisega. Nii näiteks jätkab Leporello oma koomilisi repliike ajal, kui toimub kokkupõrge Donna Anna ning Komtuuri ja Don Juani vahel; neljandas pildis kõlab orkestris imeilus menuett, mille taustal eriti kujukalt esile tõusevad Anna, Elvira ja Ottavio süüdistused Don Juani vastu: muretu ja ülemeeliku peomeeleolu (ooperi finaalis) katkestab Komtuuri vaimu ilmumine ja Don Juani hukkumine. Sellele järgneb omakorda lõpusekstett (käesolevast lavastusest on see kahjuks välja jäetud), milles avaldub kõigi tegelaste suhtumine Don Juanisse, ja mis oma iseloomult on väga elurõõmus. Väga tabavalt on Mozart ise nimetanud oma ooperit „dramma giocosa“, s. o. „lõbusaks draamaks“.

Teravalt on välja joonistatud kaks põhiliselt erinevat sotsiaalset rühmitust. Ühest küljest lihtrahva esindajad Leporello, Zerlina ja Masetto, keda on muusikaliselt iseloomustatud olustikulisele ja rahvamuusikale lähedase helikeelega. Teisest küljest kõrgema klassi esindajad — Donna Anna, Donna

Elvira, Don Ottavio, kes on t... nn. „tõsisest ooperist“. Mõlema saatused ühendab Don Juani... lik, kuid siiski võluv kuju.

Ooperi muusika on äärmiselt lihtsatest lauludest ke... arendatud ansambliteni, huumor... va pateetikani. Kõike ühendab ja tunglev sümfoonia arendus. Käigus avab Mozart tegelaste ise... des üha uusi jooni, olgu see siis... iseloomulik kõneintonatsioonidel... nev retsitatiiv, suur arendatud... või kaunis kvartett — kõik on ra... tui ooperi sisu teenistusse.

Mozarti selge, läbipaistev ja ää... lakooniline muusikaline väljend... esitab väga suuri nõudeid soli... orkestrile ja koorile. Siin häirik... valt iga ebatäpsus, iga valenoot... seimigi tehniline küündimatus. O... tohutut tööd, et välja jõuda va... kerguseni, mis aga ei tohi muutud... seks pealiskaudseks mänglemiseks... gus ja sundimatus on Mozarti sti... pära, ka nalja kaudu esitab ta... kõige suuremad tõed, sageli ei t... oma mõtet välja mitte otse, vaid... kuulaja mõtlema, ise otsustama... hindama.

Nii näiteks on ooperi peakuju... Juan õige keeruline ja täis vastud... Don Juan hukkub oma piiritu eg... pahelisuse ja kuritööde pärast... sellesse kujusse on kätketud ka... positiivseid jooni. Ta on julge, rõ... raugematu optimismiga, kokkup... Komtuuri vaimuga ilmneb tema su... põlgus ja meelekindlus.

Seda keerulist kuju kehastab s... paraselt Stalini preemia laureaat... NSV teeneline kunstnik G. Ots. P... pilti avab ta Don Juani loomuse ja

Don Juani" lavastus RAT „Estonias“

1952

trihooja avas RAT Mozarti ooperiga „Don Juan“ laureaadi, Vene kunstniku A. Vineri

luua jooksul on Mozart 3-aastaseks) loonud otse lju suurepäraseid teo- ekisesemates muusika- teoseist — ooperitest, ontseritidest, kvartetti- e. — õhkub palju ak- paistelisi meeleolusid, st, mis rõõmustab ja eval. Mozarti loomingu kuuluvad tema geni- Figaro pulm“. „Võlu- an“, mis juba rohkem aastat püsivad ooperi-

an“ (loodud 1787. aas- listlik karakterite draa- on ooperi teinud sügav iidee — pahe ja kuri- line, mis on selles teo- elaste iseloomude rea- se kujutamise, sünd- e arendamisega. Tõsi sisse toodud ka fan- ri vaim), kuid Mozart ama loomulikult, nagu valoomingule: surma mbolina.

eksisteerisid kõrvuti ning rahvalik koomi- a buffa“) ja teistest ne ooper“ („opera se- leti peamiselt suuri ja võõraid tundeid ning

kirgi. Mozart tegi julge novaatorliku sammu ühendades mõlemad ooperili- gid. Sellega muutusid tema ooperid tun- duvalt rahvalikumaks, neis hakkasid kõlama rahvamuusika elustavad meloo- diad.

„Don Juanis“ ühendab Mozart otse shakespeare'likult traagilise ja koomili- se, mitmesugused vastandlikud olukor- rad, tegelaste iseloomude kontrastsed jooned. Ooperi tegevus on äärmiselt dü- naamiline, see areneb nagu mitmes plaanis ühtaegu, üks kontrast asendub teisega. Nii näiteks jätkab Leporello oma koomilisi repliike ajal, kui toimub kokkupõrge Donna Anna ning Komtuu- ri ja Don Juani vahel; neljandas pildis kõlab orkestris imeilus menuett, mille taustal eriti kujukalt esile tõusevad Anna, Elvira ja Ottavio süüdistused Don Juani vastu; muretu ja ülemeeliku peomeeleolu (ooperi finaalis) katkestab Komtuuri vaimu ilmumine ja Don Juani hukkumine. Sellele järgneb omakorda lõpusekstett (käesolevast lavastusest on see kahjuks välja jäetud), milles aval- dub kõigi tegelaste suhtumine Don Juanisse, ja mis oma iseloomult on väga elurõõmus. Väga tabavalt on Mo- zart ise nimetanud oma ooperit „dra- ma giocosa“, s. o. „lõbusaks draamaks“.

Teravalt on välja joonistatud kaks põhiliselt erinevat sotsiaalset rühmitust. Ühest küljest lihtrahva esindajad Le- porello, Zerlina ja Masetto, keda on muusikaliseilt iseloomustatud olustiku- lisele ja rahvamuusikale lähedase beli- keelega. Teisest küljest kõrgema klas- si esindajad — Donna Anna, Donna

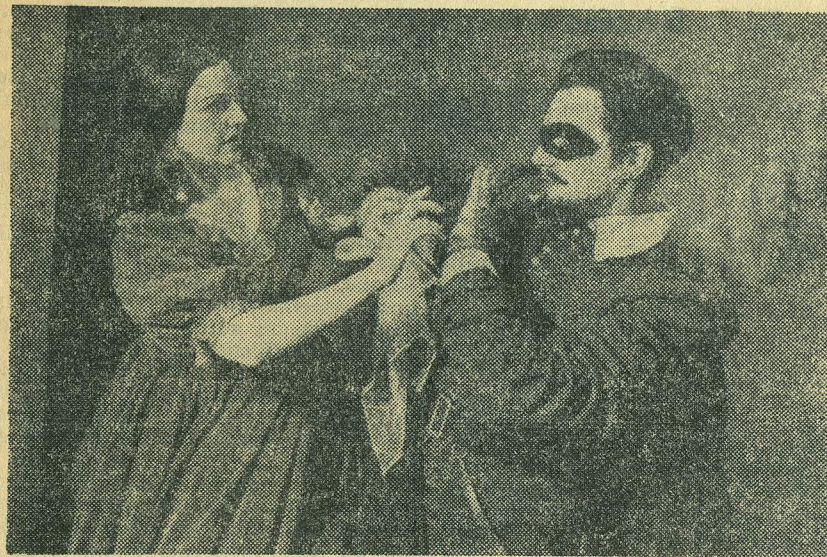
Elvira, Don Ottavio, kes on tegelased nn. „tõsisest ooperist“. Mõlema rühma saatused ühendab Don Juani hukatus- lik, kuid siiski võluv kuju.

Ooperi muusika on äärmiselt rikka- lik: lihtsatest lauludest keeruliste arendatud ansambliteni, huumorist üle- va pateetikani. Kõike ühendab hoogne ja tunglev sümfooniline arendus. Ooperi käigus avab Mozart tegelaste iseloomu- des üha uusi jooni, olgu see siis Mozarti iseloomulik kõneintonatsioonidele lähe- nev retsitatiiv, suur arendatud aaria või kaunis kvartett — kõik on rakenda- tud ooperi sisu teenistusse.

Mozarti selge, läbipaistev ja äärmiselt lakooniline muusikaline väljenduslaad esitab väga suuri nõudeid solistidele, orkestrile ja koorile. Siin häirib tera- valt iga ebatäpsus, iga valenoot, väik- seimgi tehniline küündimatus. On vaja tohutut tööd, et välja jõuda vajaliku kerguseni, mis aga ei tohi muutuda tühi- seks pealiskaudseks mänglemiseks. Ker- gus ja sundimatus on Mozarti stiili eri- pära, ka nalja kaudu esitab ta vahel kõige suuremad tõed, sageli ei ütle ta oma mõtet välja mitte otse, vaid paneb kuulaja mõtlema, ise otsustama, ise hindama.

Nii näiteks on ooperi peakuju Don Juan õige keeruline ja täis vastuoksu- si. Don Juan hukkub oma piiritu egoismi, pahelisuse ja kuritööde pärast. Kuid sellesse kujusse on kätketud ka rida positiivseid jooni. Ta on julge, rõõmus, raugematu optimismiga, kokkupõrkeis Komtuuri vaimuga ilmneb tema surma- põlgus ja meelekindlus.

Seda keerulist kuju kehastab suure- päraselt Stalini preemia laureaat, Eesti NSV teeneline kunstnik G. Ots. Pildist pilti avab ta Don Juani loomuse järjest

Donna Anna (E. Maasik) ja Don Juan (G. Ots)

uute, väga lihtsate ja nappide, kuid taba- vate joontega. Tema osakäsitus on rea- listlik nii mänguliselt kui ka vokaalselt, see on heas kooskõlas Mozarti muusika iseloomuga. Meisterlikult esitab G. Ots kuulsa joogiaaria. Veenvalt ja loomuli- kult lahendab ta kaks hoopis erinevat, peaaegu vahetult teineteisele järgnevat serenaadi. Ainukese puudusena tuleks märkida paiguti vähest häälelist kand- vust ansamblites. Eriti segav on see vii- mases pildis, kus toimub nagu elu ja surma võitlus Komtuuri ja Don Juani vahel. Don Juani „Ei!“ peab siin kõla- ma nagu võimas protestihüüe.

Don Juani lahutamatuks kaaslaseks tema seiklustes on teener Leporello. Ta on ajuti arg ja ahne, kuid alati osav ja leidlik. Selle kuju kaudu kehastub ka sotsiaalse ebavõrdsuse moment isanda ja teenri vahel. Leporello osa esitab O. Raukas mitmekülgselt ja täisvereliselt. Tore ning väljendusriikas miimika, suur elavus ja liikuvus — kõik see teeb Rau- kase Leporello meile lähedaseks rea- listlikuks kujuks. O. Raukas on teinud vokaalselt edusamme, ta hääli on bassi kohta väga liikuv, intoneerimine vajali- kult täpne. Kuid Leporello kuju võidak- s

(Järg 6. lk.)

„Don Juani“ lavastus RAT „Estonias“

(Algus 5 lk.)

veelgi, kui laulja püüaks osa vokaalselt rohkem ilmestada, kui ta leiaks rohkem häälevarjundeid ja nüansse vastavalt tegevustiku erinevatele situatsioonidele.

Eesti NSV teenelise kunstniku V. Nee-luse loodud Zerlina on lihtne, armas ja tütarlapselik. Kahjuks ei vasta mitte alati vokaalne külg mänguisele, mitte alati ei anna hääl seda edasi, mida žest. Zerlina hääles tahaks kuulda rohkem soojust, rohkem vallatlevat kelmi-kust, rohkem kurbust ja valu. Praegu kipub Zerlina paiguti meenutama V. Nee-luse loodud Rosinat „Sevilla habe-maeajast“, kuid Zerlina osa on ju hoopis erinev Rosinast.

Sirgjoonelise, lihtsa, Zerlinat siiralt armastava talupoisi Masetto kuju annab August Sepp. Kiiremate tempode puhul esineb osaesitaja juures vahel aga vokaal-tehnilist küündimatust, hääl jääb tuhmiks, on vähese kõlavusega.

Lavastuslikult vähem õnnestunud on ooperi teine sotsiaalne rühmitus — Donna Anna, Donna Elvira ja Don Ottavio. Neis kujudes on rõhutatud tugevasti nende kuuluvust kõrgemasse klassi, esile toodud nende uhkus ja väarikus, kuid selle kõrval on varju jäänud nende muud iseloomujooned, kujud kipuvad kohati jääma ühekülgeiseks.

Eriti jääb avamata Ottavio kuju. Praegu mõjub ta kõrvalise tegelasena, iseseisvusetuna ja vaataval tekib õigus-tatud küsimus, mille pärast Donna Anna teda nii tugevasti armastab. Don Ottavio peaks olema palju mehisem ja enesekindlam. Kahjuks pole see aga kum-

magi osatäitja juures õnnestunud. Oli ebaõige samm, et lavastusest on välja kärbitud Don Ottavio aaria (ainus ooperis). See teeb selle kuju veelgi vaesemaks. Laululiselt paindlikum ja vabam on Don Ottavio osas V. Gurjev, E. Ees-maa puhul häirib paiguti ebaloomulik ja pingutatud tooniandmine.

Donna Anna raske mängulise ja vokaalse küljega saavad hästi hakkama Stalini preemia laureaati, Eesti NSV rahvakunstnik E. Maasik ja Stalini preemia laureaati, Eesti NSV teeneline kunstnik M. Kodanipork. Kuid siiski tahaks, et selles kujus veel selgemini ja konkreetsemalt oleks rõhutatud Anna meeleheide isa surma puhul (mitte aga melodramaatilisust, nagu see esineb E. Maasiku puhul), tema solvatud naise-uhkus ja kättemaksuüha, tema siiras kiindumus Ottaviosse. Mõlemad osalised peaksid olema ühtlasi ka lavaliselt liikuvamad.

Tuntud vene muusikakriitik A. Serov nimetas Elvira osa üheks võrratuimaks Mozarti loodud naiskujudest. Selles kujus on palju erinevaid jooni, ta turneteskaala on väga rikas ja mitmekesine. Siin on mahajäetud naise solvatud iseteadvust, samal ajal aga suurt ja kõikevõitvat armastust Don Juani vastu, mille nimel ta on valmis salgama oma uhkust, temale isegi andestama, teda päästma, Stalini preemia laureaadi, Eesti NSV rahvakunstniku O. Lundit esituses oli väga häid stseene (Don Juani paljastamine II pildis, stseen Don Juaniks rietatud Leporelloga). Kuid kahjuks ei rahulda O. Lundit mitte alati. Tundub, et Elvira osa ei sobi täiel määral tema häälele. Kui näiteks tema suurepärane dramaatiline sopran kõlab väga hästi kogu Jaroslavna vastutusrikkas partiis (ooperis „Vürst Igor“), siis Elvira osas

ei ole tal alati vajalikku kergust ja paindlikkust.

Lavastuse üldist realistlikku kogumuljet suurendab see, et Komtuuri kuju on lahendatud lihtsalt ja tarbetute efektideta. M. Linnamäe kui noore laulja kohta on see osa hinnatav saavutus. Tulevikus ootaks ainult vähem pingutust kõrgemas registris.

Orkester Stalini preemia laureaadi, Eesti NSV teenelise kunstniku K. Raudsepa juhatusel on teinud ära suure töö. Enamasti kõlab orkester täpselt, puhtalt ja kindlalt. Orkester pole siin mitte ainult saatja, vaid ta täidab suurt väljenduslikku osa. Kuid mitte alati ei jõua kuulajaini kõik Mozarti partituuri rikkused. Avamängus on ebatäpsusi viiulirühmas, paiguti katab orkester soliste (viimane pilt), paiguti jälle jäheb kaduma väga ilmekaid momente polüfoonilise koe näol, nagu näiteks Leporello „registri aaria“ saates. Tahaks kuulda liikuvamat agoogikat, suuremat dünaamilist vabadust.

Ka ansambli esitamine vajab kohati suuremat viimistlemist. Mozarti juures omavad ansamblid väga suurt tähtsust. Nende ettekanne peab olema äärmiselt täpne ja läbimõeldud, et säilitada kõikide osatäitjate individuaalsust ja välja tuua juhtiva tähtsusega momendid. Selles mõttes oleks veel vaja hoolikalt töötada III pildi kvarteti, osalt ka maskide-tertseti ja „kättemaksjate“ seksteti juures.

Üldist head muljet sellest elavast ja hoogsast etendusest aitavad tõsta Eesti NSV teenelise kunstitegelase N. Nei karakterseid lavapildid ja kostüümid.

Hoolimata üksikuist puudujääkidest võime lavastust hinnata kogu kollektiivi tubli uue loomingu saavutusena.

V. Kivilo